

BURSA 250 BÜYÜK FİRMA ARAŞTIRMASI'NIN DÜŞÜNDÜRDÜKLERİ

Prof. Dr. İlker Parasız

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İdare Meclisi Üyesi

Genelde Türk özelde Bursa endüstriyel firmaları 2007 Ağustos'unda ABD'de başlayan ve bütün dünyaya yayılan küresel finans krizinin etkilerinin yaşandığı bir ortamda faaliyetlerini sürdürmektedir. Gerek iç gerekse dış talebin daraldığı bir ortamda bazı Bursa firmalarının bu kriz bittiğinde daha önemli bir konumda olacaklarını düşünüyorum.

Kuşkusuz finansal kriz bazı firmalarımızı olumsuz yönde etkilemiştir. Ancak krizden yeterli ders alınabilirse ve bazı benzer faaliyette bulunan firmalar yatay ve düşey yönde yeniden yapılanabilirse bu özelde Bursa ekonomisi genelde Türk ekonomisi için olumlu sonuçlar verecektir.

I. PARA POLİTİKALARI KARŞISINDA FİRMALAR

Kuşkusuz özelde Bursa genelde Türkiye ekonomisini başta para ve maliye politikaları olmak üzere diğer ekonomi politikaları etki yapmaktadır. Ülkemizde TC Merkez Bankası politika faiz oranlarını belirlemektedir. Dolayısıyla parasal büyüklükleri doğrudan doğruya etkilemektedir.

Ekonomideki parasal büyüklükleri temelde özel sektörün (ticari bankaların) para talebi belirlemektedir. Yani Merkez Bankası para stokunun belirlenmesine doğrudan müdahale etmemektedir. Yani para arzı ekonomi tarafından belirlenmektedir.

Ayrıca ülkemizde para politikası piyasa bazlı olarak uygulanmaktadır. Bu politikanın alternatifi banka bazlı para politikasıdır. Bu açıdan durumu değerlendirdiğimizde, piyasa bazlı para politikasında daha çok büyük ve orta ölçekli firmaların yararlandıklarını söyleyebiliriz.

TC Merkez Bankası'nın izlediği enflasyon hedeflemesi çerçevesinde izlediği para politikasının en önemli aleti beklentilerin yönetimidir. T.C. Merkez Bankası zaman zaman yayınladığı raporlarla, zaman zaman özel sektör temsilcileriyle yaptıkları toplantılarda beklentileri iyimser yönde oluşturmaya çalışmaktadır. Bu açıdan da büyük ve orta ölçekli firmalar ve bankalar bekleyişlerini daha iyi yönetmektedir.

250 Bursa firmasının performanslarına baktığımızda ulaştırma araçları, makine, makine ve teçhizat, ana metal , tekstil ve gıda hem üretimde hem dış ticarete genelde Türkiye'nin özelde Bursa'nın en gözde sektörlerinin arasında yer almaktadır.

2007 krizinden Bursa ekonomisi özellikle ABD'de eylül 2008'in başında Lehman Brothers'ın batışından sonra ekim 2008'in ortalarından itibaren şiddetle etkilenmiş ve cirolarda hızlı bir düşüş gözlenmiştir. 2009 yılı başında özellikle KDV indirimleriyle ve TC merkez Bankası'nın gerek politika faiz oranlarını hızla düşürmesi gerekse Ticari banka sisteminin kredi hacmini arttırmasına olanak veren önlemleriyle (munzam karşılık oranlarını düşürmüştür) küresel krizin etkilerini tavsıtmaya çalışmıştır.

Bursa endüstrilerinin genel olarak performanslarını düşey ve yatay uzmanlaşma, ithalat bağımlıları ve açıklanmış karşılaştırılmalı üstünlükler çerçevesinde kabaca analiz etmek mümkündür.

II. KRİZE RAĞMEN DÜNYA TİCARETİNDE POTANSİYEL ARTIŞ OLASILIĞI VE BURSA'NIN KONUMU

Son otuz yıl içinde yurt içi ve yurt dışı ticaretinin artmasında;

- Teknolojik gelişme, artan uluslar arası rekabet, ticaretin üzerine konan engellerin azaltılması, ulaştırma maliyetlerinin durması,
- Üretim süreçlerinin düşey olarak bölünerek farklı ülkelere taşınması önemli rol oynamıştır.

Özellikle düşey uzmanlaşma üretimin ithalat gereksinimini arttırmış ve gelişmiş ülkelerle genelinde ülkemiz gibi yükselen ekonomilerde, özellikle Bursa ile gelişmiş ülke firmaları arasında üretim sürecinin bölüşülmesine katkı yapmıştır.

- Bursa'nın geleneksel olarak ABD'deki Detroit benzeri konumu, beşeri sermaye birikimi, son yıllarda Ar-ge yatırımlarının artması Bursa firmalarının klasik azalan verimler yasası yerine yeni ekonominin bir uzantısı olan artan verimler yasasının nimetlerinden yararlanmasına olanak vermiştir.
- Ayrıca Bursa'nın bazı firmaları ölçek ekonomilerinden yararlanmaktadır. Firmaların boyutları uzun dönem ortalama maliyet eğrilerinin rakip yerli ve yabancı firmalara

göre en düşük düzeyde kalmasına neden olduğu için rekabet güçlerinin artarak devam etmesine neden olmaktadır.

— Bursalı iş adamları zaman içinde hem firmalarını optimal ölçüğe yaklaştırma çabasını sürdürürken diğer yandan çeşitli alanlara üretimlerini kaydırarak kapsam ekonomileri çerçevesinde kendi bilgi ve becerilerinden diğer üretim alanlarında da yararlanma yoluna gitmişlerdir. Böylece Bursa firmalarının verimliliklerinde önemli artışlar gözlenmektedir.

— Bununla birlikte nihai tekstil ürünlerinde Türkiye'nin avantajı giderek azalmaktadır. Makine ve teçhizat sektöründe genelde gelişmiş ülkeler RCA (Açıklanmış Karşılaştırmalı Üstünlükler (Revealed Comparative Advantages)) sahibidir. Bursa'nın ana metal sektöründeki gelişmeler Bursa'nın dolayısıyla Türkiye'nin nihai mallarda avantajı artarken ara mallarda avantajı tartışmalıdır.

— 2000-2006 yılları arasında gelişmiş ülkeler makine ve teçhizat imalatı, radyo, TV ve haberleşme imalatı ile tıbbi, optik aletler imalatı mal gruplarının nihai mallarında net ithalatçı iken diğer mal gruplarının nihai mallarında net ihracatçı konumundadır. Bu durumun tersi bir görünümü Bursa sanayii vermektedir. Özellikle Bursa'nın sahip olduğu makine ve teçhizat sektörünün rekabet gücünün çok fazla olduğu da gözlenmektedir.

— Burada da Bursa'nın hem nihai hem de ara mallarında RCA 'ya sahip olmasının rolü büyüktür.

— Ulaşım araçlarında da Bursa sanayii makine sektörüne benzer bir şekilde RCA avantajına sahip olduğu görülmektedir. Nitekim Bursa'daki otomobil fabrikaları ve oto yan sanayi iş hacmi sıralamalarında en üst sırayı ve sıraları paylaşmaktadır.

Öte yandan Bursa'nın süt ve süt mamulleri üretiminde de ülkemizin sayılı firmalarının sahip olduğunu görüyoruz.

III. AÇIKLANMIŞ KARŞILAŞTIRMALI ÜSTÜNLÜKLER VE BURSA SANAYİİNİN YAPISI

Bir ülkenin dış ticarete rekabet avantajına sahip olduğu ürünün saptanmasında mutlak üstünlük, karşılaştırmalı üstünlük ve açıklanmış karşılaştırmalı üstünlük ya da kısaca RCA yaklaşımlarından yararlanılır.

Gelişmiş ülkeler 1980'lerden günümüze ara mallarında net ihracatçı konumlarını korurlarken ara malı dışındaki mallarda net ihracatçı konumundan net ithalatçı konumuna geçmişlerdir.

Bursa sanayiinin görünümü bu tezi desteklemektedir.

Tekstil sektöründe genel olarak gelişmekte olan ülkeler ara mallarında belirgin bir şekilde net ithalatçı iken nihai ürünlerde net ihracatçı konumdadır. Ülkemizde özellikle de Bursa'da polyester iplik alanında net ihracatçı konumundadır. Gelişmiş ülkeler ara mallarda net ihracatçı nihai mallarda net ithalatçı görünümündedir. Kanada ve İtalya bu genel eğilimin dışındadır. Bursa sanayiinin katkılarıyla ülkemizi de Kanada ve İtalya safında düşünebiliriz.

SONUÇ

2007 Ağustosunda ABD'de başlayıp Avrupa'ya sıçrayan krizin etkilerinin sürdüğü bir ortamda kurumsallaşmış orta ve büyük firmalar üretim, istihdam, ihracat, ithalat, ciro ve bütün ekonomik büyüklüklerde başı çekmektedir. Kriz dönemleri endüstrilerin dönüşümleri ve yeniden yapılanmaları için bir fırsattır. Bu durumu Bursa firmalarının davranışlarında gözlemek mümkündür.